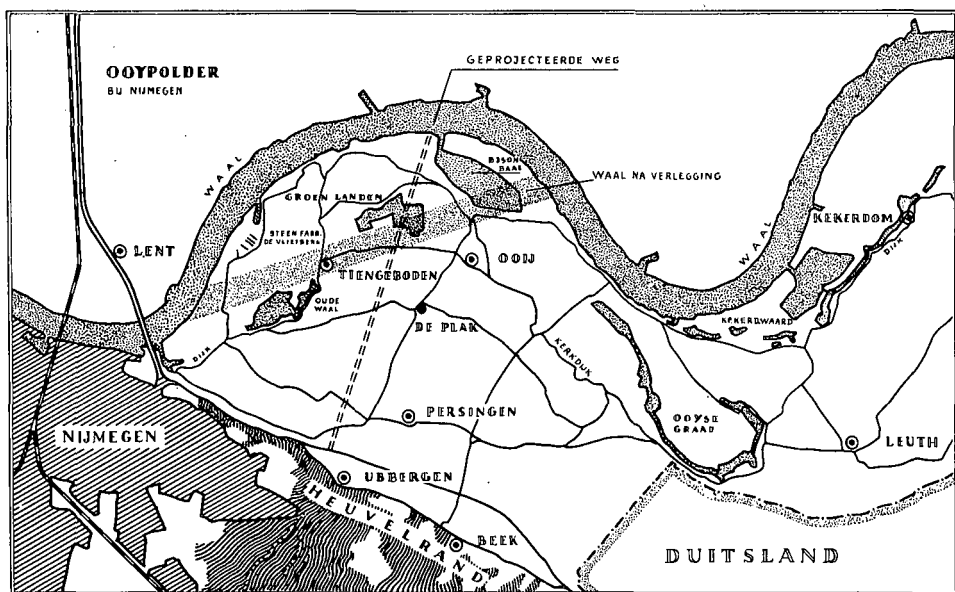

De Ooypolder, een uniek vogelgebied bij Nijmegen

Het gekke van de Ooypolder - als je er gaat vogelen - is, dat je wanneer je het Hollands-Duits gemaal over de dijk bent gepasseerd en nog geen vogel hebt gezien, iedere keer weer getroffen bent door dat 'wijde groene' met daar middenin het kerkje van Persingen. In zuidoostelijke richting verheft zich de blauwgroene heuvelrug, die in het oneindige achter Kleef vervaagt ... Telkens word je door dit prachtige landschap gegrepen, ook als vogelaars: mensen, die geneigd zijn alleen maar gekke pietten te willen zien en in hun ijver aan de grootsheid van een landschap wel eens voorbij gaan.

Als we de dijk verder volgen, zien we al spoedig aan onze linkerzijde een zeer oude verlande rivierloop liggen, de Oude Waal geheten. Deze dode rivierarm is omgeven door een brede zoom riet, biezenvelden en een rij knotwilgen. In noordelijke richting gaat de loop geheel in een groot rietveld over tot aan de Warte Weg, de weg die naar de steenfabriek 'De Vlietberg' leidt. Rondom de Oude Waal liggen hier en daar kleine plasjes en een kleigat, een griendbos en populierenbosjes. Tussen de Oude Waal en de Waal ligt een zeer vogelrijk weidegebied met houtwallen en bosschages. Door dit afwisselende landschap treffen we hier een enorme vogelwereld aan!

In dit gebied ringen wij dan ook ieder jaar zo'n 1000 vogels, die vooral in de herfst in grote getale in deze houtwallen zwerven. Echter niet alleen in de trektijd, ook in het broedseizoen is dit een bijzonder interessant terrein. Soms broeden er wel 7 paar futen op hun drijvend nest. In de rietvelden zitten de roerdomp, elk jaar 1 paar, en enkele paartjes van het wouwaapje; verder vinden we er dodaars, grote en kleine karakiet en rietzanger (deze laatste drie soorten zeer algemeen), wilde eend, slobbeend en zomertaling. Meerkroet en waterhoen komen er erg veel voor en er broeden ook enkele paartjes van de watersnip en de waterral, bovendien enkele paren van de zwarte stern. Op warme

zomeravonden komen er honderden gierzwaluwen, die in de stad broeden, boerenzwaluwen, huiszwaluwen en oeverzwaluwen voedsel zoeken. Boeren- en oeverzwaluwen hebben in de nazomer in de rietvelden rondom de Oude Waal een grote slaapplek van enkele duizenden.

Oude Waal; op de achtergrond Nijmegen.

In de trektijd en in de winter is de Oude Waal erg belangrijk als pleisterplaats voor waterwild. Soms verblijven er wel enkele duizenden eenden, vooral kuif- en tafeleenden, maar ook zeldzame soorten als krakeend, krooneend en brilduiker. Van deze laatste soort zitten er altijd tot laat in het voorjaar enkele exemplaren. In het vroege voorjaar, als de uiterwaarden tenminste onder water staan, zien we tientallen pijlstaarten, slobenden, grutto's, watersnippen, kieviten, tureluurs en kemphanen.

Verderop langs de dijk ligt een groepje van die mooie dromerige witte dijkhuisjes, de Tiengeboden geheten. Deze worden zo genoemd, omdat in het middelste rijtje vroeger tien arme steenbakkersgezinnen woonden, die vaak ook ieder wel tien kinderen hadden. Hier slaan de meeste vogelaars rechtsom de dijk af en dan staan we meteen in een ontzettend mooi gebied van rietmoerassen en wilgenbosjes. Dit gebied, de Groenlanden geheten, is ontstaan door het afgraven (aftichelen) van de klei. In de Ooypolder zijn namelijk zes steenfabrieken, die per jaar heel wat klei verwerken en zodoende ontstaan er steeds weer nieuwe drassige terreinen. Dit gebied is ongeveer 70 hectare groot en voor de helft in handen van het Staatsbosbeheer. Hier broeden ieder jaar, om wat leuke soorten te noemen: roerdomp twee tot drie paar, wouwaap enkele paren, waterral, do-daars tot 15 paar, fuut vijf paar, blauwborst tot twaalf paar, ransuil twee paar, boomvalk en torenvalk. Er is ieder jaar een mooie kolonie van de zwarte stern. De bosrietzanger is er algemeen. De wisselende waterstand is er de oorzaak van, dat de aantallen vogels in de diverse terreinen van de Ooypolder zo variabel zijn. Als het water in de Waal bijvoorbeeld in het vroege voorjaar buiten de zomerkaden is getreden en niet zakende is, dan missen we de grote aantallen eenden en steltlopers die doortrekken. Deze

De Oude Waal met Tiengeboden.

fourageren namelijk vooral op de slikken en ondiepe plasjes in de weilanden. Als de waterstand in de Waal in het voorjaar lang hoog blijft en dit ook binnendijs het geval is door het vele kwelwater, dan zijn er minder zangvogels dan broedvogels, maar meer watervogels, bijv. dodaars en eenden. Dit laatste zien we hier in de Groenlanden zeer sterk.

Door het aftichelen van gronden ontstaat een heel typisch landschap, dat zeer gevarieerd is. Men graaft de kleilaag uit voor de steenindustrie en zo worden gaten gevormd, die meestal gedeeltelijk onder water komen te staan. In de eerste jaren na de ontgronding zijn deze onbegroeid en zien we een nogal zanderig gebied, half land, half water. Hier broeden altijd kleine plevieren, die men ook elders in soortgelijk biotoop in de Ooy-polder ontmoet. In de nazomer fourageren op deze plaatsen de steltlopers zoals groen-pootruiter, tureluur, kievit, grutto en watersnip. Na een paar jaar ontstaat in dergelijke kleigaten een vegetatie van riet en moerasplanten. De kleiputten zijn meestal niet groter dan een hectare. Als ze groter zijn, kan men ze moeilijker vrij van water houden. Men begint dan aan een volgende, door een dijkje gescheiden put. Langs deze dijkjes vindt men een weelderige begroeiing van wilg, sleedoorn en braam. Daarna zijn sommige putten nog voor zandwinning leeggezogen, waardoor men in dit landschap ook diepe plassen heeft gekregen. Zo ontstond in de Groenlanden een eldorado voor vogels: dichte moerasbossen, rietvelden en stukken open water.

Als we de Groenlanden doorkruist hebben, zien we voor ons het schilderachtige dorpje Ooy liggen met zijn 15e-eeuwse kerkje en de duiventoren, een overblijfsel van kasteel Ooy. Enkele zeer mooie 18-eeuwse boerderijen pronken hier op terpen. Vóór de bedijking van de Waal liep namelijk de hele Ooypolder bij hoge waterstanden onder. De dijken konden vóór 1926 het vele water lang niet altijd keren; met name in dat jaar brak de dijk voor het laatst door en stond de gehele Ooypolder blank tot aan de Nijmeegse heuvelrug.

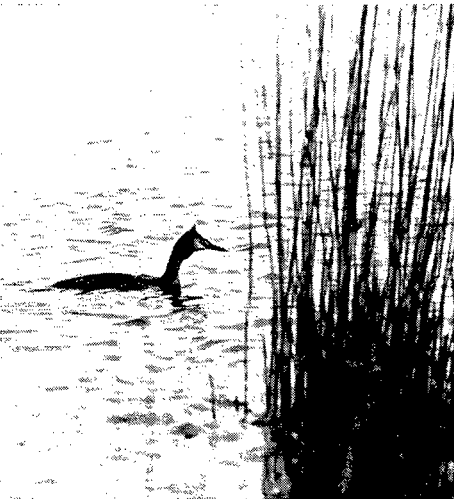
In de uiterwaarden, aan de noordkant van het dorp, is een groot grintgat uitgebaggerd, dat ongeveer 10 hectare groot is: de Bisonbaai. Door zijn diepte en grootte is dit het laatste water, dat in de Ooypolder dichtvriest en het is dan ook enorm belangrijk voor waterwild. In de winter van 1968-1969 verbleven hier tijdelijk ongeveer 30.000 eenden, voornamelijk tafeleenden en wilde eenden. Van de dijk heeft men een goed uitzicht op deze eendenmassa's. Tussen de Bisonbaai en de Waal staat een rij oude, hoge populieren.

Hier vandaan heeft de slechtvalk een prachtig uitzicht over zijn jachtgebied. Deze vogel is evenwel een zeer zeldzame verschijning geworden, vooral door de schadelijke nevenwerking van landbouwvergiften. Bij strenge koude zien wij in dit gebied ook dikwijls rietganzen en kleine zwanen.

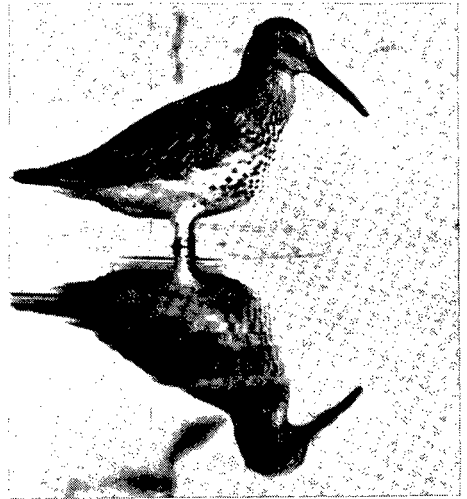
Ten oosten van Ooy kan men de oude bandijk volgen, die evenwijdig loopt met de Ooyse Graaf, ook een oude rivierloop, die even doet denken aan de Oude-Rijnstrangen bij Lobith. Deze strekt zich uit van vlak bij de Bisonbaai door Ooy en door de Erlecomse polder, waar hij een grote bocht maakt tot bij de Kekerdomse Waard; in totaal zo'n 5 km lang. Deze Waalloop is na 1700 dichtgeslibd. Nu is er nog maar een smalle geul met water over, omgeven door rietzomen en biezenvelden, die hier en daar vrij breed zijn. In de broedtijd is dit gebied uitermate belangrijk voor vogels, met minstens drie paar roerdompen, enkele wouwapen, voorts dodaars, waterral en af en toe blauwborst en snor; grote en kleine karekiet, rietzanger en rietgors zijn er zeer algemeen. De laatste jaren broedden hier bovendien enkele paren van tafel- en kuifeend. Waar de Ooyse Graaf bij de weg Beek-Leuth komt, liggen ook enkele ontgrondingen van de steenfabrieken, waar bijna ieder jaar een paartje stormmeeuwen poogt te broeden. Ook treffen we hier aan: een kleine kolonie zwarte sterns, ettelijke paren futen, de kleine plevier en een aantal scholeksters.

Dan gaan we in noordelijke richting, nog steeds de dijk volgend, en mijden de afslag naar Leuth. We zien dan spoedig aan onze linkerzijde een mooi weidegebiedje liggen, de eigenlijke Erlecomse polder. Hier is altijd wat leuks te zien. Het is het broedgebied van enkele paren kwartelkoning en kempfaan; grutto en Kievit vinden we er als talrijke soort, evenals tureluur en watersnip. 's Winters pleisteren hier vaak rietganzen en een groep van ± 200 wulpen.

Even verderop ligt een geweldig mooi plassengebied in de brede uiterwaarden, de Kekerdomse Waard geheten. In deze waard zijn talrijke plasjes, diepe en ondiepe, en delen van oude rivierlopen. In het midden ligt een zeer groot baggergat, dat de Kaliwaal genoemd wordt. Op de botanisch interessante zandwal tussen de Waal en de Kaliwaal bevindt zich een kolonie van 25 paar visdieven. Bovendien broeden daar kleine plevier, enkele paren bergeend en af en toe scholeksters en kapmeeuwen. De stormmeeuw doet ook hier

Futen.

Bonte strandloper.

Wassend water bij Oude Waal; rechts Tiengeboden.

regelmatig broedpogingen. Verder broeden er in de Kekerdome Waard de gewone weidevogels. Het belangrijkste is dit gebied evenwel voor doortrekkers en wintergasten. Talrijke steltlopers zien we hier in de nazomer fourageren zoals groenpootruiters, zwarte ruiters, kemphanen, plevieren, strandlopers en enorme aantallen grutto's en kieviten. In de winter zitten op de Kaliwaal groepen eenden tot 15.000 ex. toe. Zeldzamere gasten zijn hier dan nog: roodkeelduiker, velduil, aalscholver en sneeuwgor. Oostelijk van de Kaliwaal gaat het gebied over in beboste kleigaten bij de steenfabriek Kekerdome. Broedgevallen van wouwaap, blauwborst, zwarte stern en dodaars zijn hier gewoon. Dit moerassige gebied sluit aan bij het botanisch interessante gebied van de Millinger Waard.

We gaan dan terug in zuidwestelijke richting en komen, als we de Ooyse Graaf weer achter ons gelaten hebben, in de grote groene vlakte, met als middelpunt op een terp gelegen het kleinste dorpje van Nederland, Persingen. Het dorpje bestaat uit een 15e-eeuws kerkje en een paar boerderijen. Vroeger was Persingen veel groter en had het ook een kasteel, waarvan men alleen nog enkele verhogingen in het land aantreft. Door de vele overstromingen is het dorp bijna geheel verwoest. In dit grote weidegebied, de Circul van Ooy geheten, zien we hier en daar nog meer terpen met oude boerderijen. De mooiste ligt even ten zuiden van het dorpje Ooy en heet De Plak. In de broedtijd treft men hier veel kieviten, grutto's en enkele tureluurs aan. Ook komen er af en toe een paar broedgevallen van de kemphaan voor. De zeldzaamste broedvogel is hier toch wel de kwartelkoning (tot 5 paar). Men hoort hem in juni vaak de hele dag zijn crex-crex roepen, waaraan hij ook zijn Latijnse naam te danken heeft. Vroeger zaten er veel meer. Dr. Oomen vertelde mij eens dat, als je 's zomers wandelde over de Sterreschansweg die langs de heuvelrand in Nijmegen loopt, je de kwartelkoning overal in de Ooy hoorde roepen. Zo is het op het ogenblik echt niet meer.

In juli verzamelen zich honderden kieviten in dit uitgestrekte weidegebied. Telkens ziet men groepen opstijgen en dalen van het ene weiland naar het andere. Het is één grote afwisselende vertoning van zwart en wit tegen de lucht. Vooral de pasgemaaide weilanden zijn bij hen in trek, want de kievit houdt van zeer kort grasland, waarin hij het voedsel gemakkelijk kan bereiken. In de winter komen we hier altijd de buizerd en soms de ruigpootbuiserz tegen. Deze 'stootvogels' zoeken overdag voedsel in de polder en tegen de avond ziet men ze naar de beboste heuvelrand trekken, waar ze overnachten. De torenvalk is er algemeen en de klapekster kan men er ook waarnemen. Vaak is er ook wel een plek, waar zo'n tweehonderd riet- en kolganzen pleisteren. Een politiemann vertelde me in de afgelopen winter, dat hij eerst dacht, dat er in een weiland zoveel molshopen lagen, maar later bleken het ganzen te zijn.

We hebben kunnen zien dat de Ooypolder, nog onlangs bedreigd door bebouwingsplannen en industrievestiging door de gemeente Nijmegen, een zeer bijzonder en afwisselend gebied is, waar zo'n 180 soorten vogels zijn waargenomen. Nu de bebouwing van de Ooypolder door het Rijk afgeketst is, zou men denken dat dit gebied nu in zijn geheel behouden blijft in de huidige toestand, maar dit is nog erg onwaarschijnlijk; slechts enkele terreintjes zijn in handen van de natuurbescherming en dit zegt nog niets. Rijkswaterstaat is namelijk van plan de Waal te gaan verleggen. Dan gaan de Oude Waal, de Groenlanden, met daartussen het buurtschap de Tien Geboden, en de Bisonbaai verloren. Om dat tegen te gaan is er een actiecomité 'Behoud Ooypolder' opgericht, dat zal proberen dit plan te vrijdelen. Als we het winnen, staat ons nog een strijd te wachten tegen een weg, die vanuit Ubbergen dwars door de Ooypolder naar Bommel is geprojecteerd. Deze weg zal een zeer ernstige aantasting van het open landschap van de Ooypolder betekenen.

Zo zien we dat één van de weinige gave streken, die ons land nog kent, van alle kanten wordt bedreigd. Laten we hopen, dat we er in zullen slagen de Ooypolder in zijn geheel en in zijn huidige vorm te behouden als één groot beschermd landschap.

Foto's van de schrijver.

Adres van de schrijver:

27.

Zwarte stern.